

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه کردستان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه علوم تربیتی

عنوان :

تحلیل محتوای کتب دوره ابتدایی از نظر توجه آن به آموزش
قانون گرای

پژوهشگر:

سعدیه ندیمی

استاد راهنما:

دکتر نعمت الله عزیزی

اساتید مشاور:

دکتر خلیل غلامی

دکتر کیوان بلند همتان

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی آموزشی

بهمن ماه سال ۱۳۸۹

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه کردستان است.

*** تعهد نامه ***

اینجانب سعدیه ندیمی دانشجوی کارشناسی ارشد / رشته علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی آموزشی دانشگاه کردستان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی گروه علوم تربیتی تعهد می نمایم که محتوای این پایان نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و از جایی کپی برداری نشده و به پایان رسانیدن آن نتیجه تلاش و مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید بوده است.

با تقدیم احترام

سعدیه ندیمی

۱۳۸۹/۱۱/۴

دانشگاه کردستان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی آموزشی

عنوان:

تحلیل محتوای کتب دوره ابتدایی از نظر توجه آن به آموزش قانون گرایی

پژوهشگر:

سعدیه ندیمی

در تاریخ ۴ / ۱۱ / ۱۳۸۹ توسط کمیته تخصصی و هیات داوران زیر مورد بررسی قرار گرفت و با درجه بسیار خوب به تصویب رسید.

<u>امضاء</u>	<u>مرتبۀ علمی</u>	<u>نام و نام خانوادگی</u>	<u>هیات داوران</u>
	دانشیار	دکتر نعمت الله عزیزی	۱- استاد راهنما
	استادیار	دکتر خلیل غلامی	۲- استاد مشاور اول
	استادیار	دکتر کیوان بلند همتان	- استاد مشاور دوم
	استادیار	دکتر جمال محمدی	۳- استاد داور خارجی
	استادیار	دکتر مصطفی قادری	۴- استاد داور داخلی

مهر و امضاء معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی

مهر و امضاء گروه

دانشکده

دکتر ناصر شیرینیگی

دکتر محمد امجد زبردست

چکیده

جامعه‌ای در حال توسعه است که قانون‌گرایی به صورت یک اصل در آن مطرح باشد و نظر و عمل قانونی و تخصصی بر نظر و عمل سلیقه‌ای مقدم گردد و قانون و ضابطه بر رفتارها و تصمیم‌گیری‌ها و ارتباطات حکومت کند. پژوهش حاضر با عنوان تحلیل محتوای کتب دوره‌ی ابتدایی از نظر توجه آن به آموزش قانون‌گرایی با هدف شناسایی مقوله‌های مرتبط با قانون‌گرایی و نقطه‌کانونی توجه کتب دوره‌ی ابتدایی بر مقولات مرتبط با قانون‌گرایی است. در این تحقیق از روش تلفیقی و با تأکید بیشتر بر داده‌های کیفی بهره‌گرفته شده است. نمونه مورد تحلیل کتاب تعلیمات اجتماعی پایه سوم مقطع ابتدایی چاپ ۸۸، کتاب تعلیمات اجتماعی (بخش تعلیمات مدنی) پایه چهارم مقطع ابتدایی چاپ ۸۸ و کتاب تعلیمات اجتماعی (بخش تعلیمات مدنی) پایه پنجم ابتدایی چاپ ۸۸ می‌باشد. ابزار تحلیل داده‌ها روش تحلیل محتوا بوده که براساس استخراج مضامین در واحد پاراگراف، سؤال، عبارت و تصویر صورت گرفته است. مقوله‌های مرتبط با قانون‌گرایی در این نمونه‌ها عبارت‌اند از قوانین شهروندی، قوانین خانوادگی، قوانین محیطی و قوانین رسمی. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که در کتاب تعلیمات اجتماعی پایه سوم بیشترین تأکید بر قوانین رسمی و کمترین تأکید بر قوانین خانوادگی است. در کتاب تعلیمات اجتماعی (بخش تعلیمات مدنی) پایه چهارم بیشترین تأکید بر قوانین خانوادگی و کمترین تأکید بر قوانین محیطی و رسمی است و در کتاب تعلیمات اجتماعی (بخش تعلیمات مدنی) پایه پنجم بیشترین تأکید بر قوانین شهروندی و کمترین تأکید بر قوانین خانوادگی است. در مجموع کتاب تعلیمات اجتماعی مقطع ابتدایی بیشترین تأکید را بر قوانین رسمی و کمترین تأکید را بر قوانین خانوادگی داشته است. با توجه به انتظار از یک نظام آموزشی در جامعه‌ای اسلامی که هدف آن رشد فضایل اخلاقی و افزایش تعهدات فردی، خانوادگی و شهروندی است، میزان توجه کتاب‌های دوره‌ی ابتدایی به امر قانون‌گرایی به گونه‌ی که بتواند شهروند قانون‌گرا را تربیت و تحویل جامعه دهد، کافی به نظر نمی‌رسد.

کلید واژه: قانون‌گرایی، قانون‌گریزی، کتاب درسی، تحلیل محتوا.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول (کلیات تحقیق)	
۲	۱-۱- مقدمه.....
۳	۲-۱ بیان مسئله.....
۵	۳-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۷	۴-۱ اهداف تحقیق.....
۷	۵-۱ سوالات تحقیق.....
۷	۶-۱ تعریف واژگان کلیدی.....
فصل دوم (ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق)	
۱۰	۱-۲ مقدمه.....
۱۱	۲-۲ مبانی نظری.....
۲۰	۳-۲ آثار و پیامدهای قانون‌گزینی.....
۲۳	۴-۲ متغیرهای تبیین‌کننده قانون‌گزینی.....
۲۵	۵-۲ جایگاه نظام اجتماعی در ارتباط با قانون‌گرایی.....
۲۶	۶-۲ نقش مدرسه و کتاب درسی در آموزش قانون‌گرایی.....

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۷-۲ اهداف کلی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران	۲۹
۸-۲ حوزه های مفهومی در آموزش قانون گرایي	۳۱
۹-۲ تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور	۳۶
فصل سوم (روش تحقیق)	
۱-۳ مقدمه	۳۹
۲-۳ روش تحقیق	۳۹
۳-۳ تحلیل محتوا	۳۹
۴-۳ مراحل تحلیل محتوا	۴۰
۵-۳ مقوله بندی	۴۱
۶-۳ واحد تحلیل	۴۱
۸-۳ روش انجام کار	۴۲
فصل چهارم (تجزیه و تحلیل)	
۱-۴ مقدمه	۴۴
۲-۴ تحلیل محتوای تعلیمات اجتماعی پایه سوم دبستان	۴۵
۳-۴ تحلیل محتوای تعلیمات مدنی پایه چهارم دبستان	۵۰
۴-۴ تحلیل محتوای تعلیمات مدنی پایه پنجم دبستان	۵۴

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل پنجم (بحث و نتیجه گیری)

۶۱.....	۱-۵ مقدمه
۶۲.....	۲-۵- بحث و نتیجه گیری
۶۵.....	۳-۵- پیشنهاد.....
۶۵.....	۴-۵- محدودیت ها
۶۶.....	منابع.....
۷۰.....	چکیده انگلیسی.....

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۲۳.....	جدول ۱-۲ متغیرهای تبیین کننده‌ی قانون‌گزیزی در ایران براساس تحقیقات گذشته
۴۲.....	جدول ۱-۳ نمونه‌ی از تحلیل محتوا.....
۴۴.....	جدول ۱-۴: کد گذاری مؤلفه ها
۴۷.....	جدول ۲-۴: وضعیت توجه کتاب تعلیمات اجتماعی پایه سوم به آموزش قانون‌گرایی
۵۳.....	جدول ۳-۴: وضعیت توجه کتاب تعلیمات اجتماعی (بخش تعلیمات مدنی).....
۵۷.....	جدول ۴-۴: وضعیت توجه به کتاب تعلیمات اجتماعی (بخش تعلیمات مدنی)

فهرست نمودار ها

صفحه	عنوان
۴۹.....	نمودار ۱-۴ وضعیت توجه کتاب تعلیمات اجتماعی پایه سوم
۵۴.....	نمودار ۲-۴ وضعیت توجه کتاب تعلیمات اجتماعی پایه.....
۵۸.....	نمودار ۳-۴ وضعیت توجه کتاب تعلیمات اجتماعی پایه پنجم
۵۹.....	نمودار ۴-۴ وضعیت توجه کتاب های تعلیمات اجتماعی (بخش تعلیمات)

فصل اول

کلیات تحقیق

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

فلسفه تشکیل هر نهاد یا سازمانی پاسخگویی به نیاز یا نیازهای معینی است و نظام آموزش و پرورش از آن رو شکل گرفته که شهروندان مؤثر و مطلوب را متناسب با نیازها و ارزش‌های اجتماعی تربیت و تحویل جامعه نماید. شهروند به فردی اطلاق می‌گردد که از حقوق و مسؤولیت‌های مدنی، اجتماعی و سیاسی برخوردار باشد. با توجه به مطالب ذکر شده در بالا تربیت شهروند مستلزم حق تعیین سرنوشت توسط افراد جامعه می‌باشد و فرهنگ سیاسی حاکم بر جامعه شهروندی از نوع فرهنگ مشارکتی است. در فرهنگ مشارکتی افراد جامعه به صورت نهادمند در تعیین سرنوشت خویش شرکت داده می‌شوند. بهترین مکان برای آموزش فرهنگ مشارکتی، مدرسه است که در آن دانش آموزان با آموزش‌های متنوعی که در برنامه درسی می‌توان گنجاند می‌توانند با فرهنگ مشارکتی آشنا شوند. پویایی و توسعه یک جامعه به حضور فعالانه افراد جامعه در امور مختلف جامعه بستگی دارد. مسؤولیت تربیت شهروندانی که آگاهانه و با شخصیتی رشد یافته بتوانند در جامعه مشارکت همه جانبه داشته و نقش شهروندی خود را به خوبی ایفا کنند و بتوانند از عهده مسائل و مشکلات زندگی برآیند در وهله اول به عهده‌ی آموزش و پرورش است. زیرا آنان در طی فرایندی طولانی مدت از فرهنگ آموزشی این نظام بهره‌مند می‌شوند. لذا نظام آموزش و پرورش باید مطابق با نیازمندیهای جدید، اهداف، روش‌ها و محتوای نظام آموزشی را مورد بررسی و تجدید نظر قرار دهد و شیوه‌ای خاص از نظام تعلیم و تربیت به نام شهروندی که قانون-مندی نیز یکی از زیر مجموعه‌های آن است را در مدارس به دانش آموزان یاد دهد و آنان را باید به انواع حقوق خود آشنا نماید. نیل به این هدف مستلزم توجه همه جانبه نظام آموزشی به بسترها و شرایطی است که از قبل آن شهروندان فرهیخته و آشنا با مبانی قانون و هنجارهای اجتماعی و پای‌بندی به اجرا و رعایت آن می‌باشد.

تربیت شهروندی یکی از مسایلی است که در دهه‌های اخیر در مجامع بین‌المللی در زمینه تعلیم و تربیت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شده است و حجم وسیعی از پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده است. در گزارش "انجمن بین‌المللی ارزشیابی و پیشرفت تحصیلی" آمده است، تمامی جوامع معاصر دارای این نگرانی و دل‌مشغولی عمیق هستند که چگونه نوجوانان و جوانان خود را برای زندگی شهری و

شهروندی آماده کنند و راه و رسم مشارکت در مسایل اجتماعی را به آنها بیاموزند (تورنی^۱، ۱۹۹۱). البته تربیت شهروندی تا حد زیادی وابسته به مفهوم شهروندی در شرایط کشور خاص و جامعه ویژه می باشد و هر فرهنگی شهروند ویژه خود را می طلبد. به عنوان مثال این امر برای انگلیسی ها و آمریکایی ها به معنای مشارکت مدنی می باشد و شهروند در این دو کشور به کسی گفته می شود که با شبکه های اجتماعی نظیر انجمن ها، گروه ها و سازمان ها در ارتباط هستند (پرایور^۲، ۱۹۹۹). هلی گین^۳ (۱۹۸۷) به نقل از فتحی واجارگاه بر این باور است که در آلمان تدوین برنامه درسی تربیت شهروندی در راستای مقاصدی چون تضمین حقوق بشر و تأسیس نهادهای است که امکان فعالیت و ایفای نقش آزادانه را برای نیروهای اجتماعی مختلف فراهم کند، می باشد.

۱-۲ بیان مساله

نظام آموزشی کشور ایران در طول تاریخ طولانی خود، با توجه به مشکلاتی که در نظام آموزشی مشاهده می شود، فاقد یک منظومه فکری و بنیادهای نظری و مبانی فلسفی و اجتماعی روشنی برای شکل گیری فرایند آموزش شهروندان، مبتنی بر نیازها و مطالبات فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جامعه ما در گذشته و حال بوده است. آثار منفی این شرایط موجب شده است که نظریه پردازان تربیتی، مریبان و دست اندرکاران تعلیم و تربیت نتوانند آرمانها و مشخصات انسان مطلوب در جامعه ایران را به دقت تعریف کنند و تصویر روشنی از آن ارایه دهند و سرانجام نتوانسته اند وسایل آموزشی را چنان مهیا سازند که دانش آموز و دانشجو هر چه بیشتر به آن صفات و مهارت های که جامعه به اقتضای زمان خود و فرهنگ رایج در آن خواستار و طالب آن است، مجهز شود. به علاوه فقدان اهداف، روش های تربیتی، محتوا و برنامه های آموزشی متناسب با تحولات مفهوم شهروندی و قانون گرایی انتظاراتی که از یک شهروند قانون مند در سطح کشور و جهان داریم موجب شده است که نتوانیم به این سوال مهم پاسخ دهیم که "جامعه طالب چگونه انسانی است".

بر طبق نظر اگوست کنت امور مختلف مدنیت از قبیل اخلاق و افکار و آداب و قوانین و نهادها همه بر یکدیگر تأثیر دارند و تحولات آنها به هم مربوط است. احوال مدنیت را نیز نمی توان با قوه مجریه تغییر داد. اگر این سخن کنت را بپذیریم آنگاه خواهیم دید که قانون یک جامعه و کشور را اگر واقع بینانه و در شرایط عادی تنظیم شود آینه افکار و آداب و سنتها و باورهای آن خواهد بود. اما اگر این

1. Toreny
2. Prior
3. Hilligen

قانون در یک شرایط غیر عادی و بدون واقع بینی تنظیم شود واقعیت‌ها بعداً دست از او نخواهند شست (آگوست کنت، به نقل از محمدی، ۱۳۷۸، ص ۱۱۶).

با عنایت به اینکه امر قانون‌گرایی اصلی از اصول شناخته شده‌ی جامعه‌ی بشری می‌باشد تا حیات انسان‌ها را مبتنی بر نظم و سامان خاصی شکل بخشد و از نابسامانی و هرج و مرج جلوگیری کند. نهادهای کثیری مسؤل ترویج و تبلیغ آن شده‌اند. با توجه به اینکه تعداد زیادی از قوانین اجتماعی مربوط به کل جامعه می‌شود و بایستی تمامی افراد جامعه آن قوانین را پذیرا و مجری گردند، چاره‌ی نیست جز اینکه حاکمیت سیاسی و نهادهای حکومتی خود به آموزش و تعلیم امر قانون‌گرایی توسط نهادهای خاصی اقدام نمایند تا این امر در وجود افراد اجتماع نهادینه سازد. شیوه‌های آموزش قانون‌گرایی و رعایت قانون توسط نهادهای مختلف صورت می‌پذیرد از صدا و سیما و رسانه‌های دیداری و شنیداری گرفته تا روزنامه، مطبوعات، مجلات، انجمن‌ها، مدارس و مؤسسات آموزش عالی.

به هر حال هر چند در زمینه تربیت شهروندی پژوهش‌های انجام شده است اما در ارتباط با موضوع قانون‌گرایی در نظام آموزشی ایران تحقیقات چندانی صورت نگرفته است. از جمله پژوهش‌های انجام شده در این ارتباط پژوهش خضولو (۱۳۷۴) است که در تحلیل محتوای کتاب علوم اجتماعی سال اول متوسطه به این نتیجه می‌رسد که محتوای این کتاب‌ها با مسائل و نیازهای جامعه در ارتباط با حقوق شهروندی و قانون‌گرایی مطابقت ندارد و محتوای آن نتوانسته هماهنگی لازم با مسایل و نیازهای اجتماعی را برقرار کند و علت این مشکل را ضعف دانسته‌های دانش‌آموزان از مقاطع قبلی می‌داند.

به هر حال نتایج تحقیقات و گزارشات نشان می‌دهد که قانون‌گرایی یکی از دغدغه‌های اصلی جامعه بشری است که با آموزش و تحصیلات ارتباط مناسبی دارد. آن چه مسلم است رعایت قوانین حاکم بر جامعه به هر شکل که باشد با توسعه و پیشرفت همبستگی مستقیم دارد یعنی اگر در جامعه‌ای اکثریت مردم قوانین را در عمل رعایت کنند می‌توان امیدوار بود که به اهداف توسعه می‌رسند و بر عکس اگر ایده‌آل‌ترین قوانین هم باشد ولی از طرف مردم مورد بی‌توجهی قرار بگیرد جامعه هیچ وقت به پیشرفت و توسعه دست نمی‌یابد. زندگی اجتماعی انسان به وسیله‌ی هنجارها، قوانین و مقررات اداره می‌شود. اگر افراد جامعه به قوانین و مقررات و هنجارهای اجتماعی که رفتار آنها را به عنوان مناسب و نامناسب تعریف می‌کنند، مقید نباشند فعالیت انسان متوقف یا دچار هرج و مرج خواهد شد. آن گاه نظم اجتماعی مختل می‌شود و در آن صورت افراد جامعه با هنجارهای اجتماعی که مبین نظم اجتماعی است هم‌نوا نگردیده و مرتکب رفتارهای انحرافی و انواع قانون شکنی‌ها می‌شوند. در این میان اگر افراد جامعه دارای تضاد طبقاتی و شیوع فقر در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی باشد، شدت نادیده گرفتن مبانی ارزش‌ها و

هنجارها و قوانین از طرف افراد بیشتر می‌شود که پیامدهای آن نیز گسترش آسیب‌های اجتماعی در حوزه‌های مختلف روابط متقابل افراد جامعه است (احمدی، به نقل از کلانتری و همکاران، ۱۳۸۴).

بنابراین در صورتی که قوانین اجتماعی نتوانند به تنظیم رفتار اجتماعی کمک کند، آنگاه رفتار کاهش پیدا کرده و در نهایت به افزایش هزینه رفتارهای اجتماعی و کاهش تولید و بهره‌وری می‌انجامد. به این ترتیب می‌توان گفت عدم حاکمیت قانون و عدم پای‌بندی مردم نسبت به قانون نه تنها یک مسأله اجتماعی مهم می‌باشد بلکه تأثیر گذاری آن بر دیگر حوزه‌های رفتار اجتماعی آن را تبدیل به یک مسأله حیاتی کرده است (علمی، ۱۳۸۴).

از این رو با توجه به اینکه اثر مراکز آموزشی علی‌الخصوص در مقطع ابتدایی در شکل‌پذیری شخصیت کودکان انکارناپذیر است و یکی از ویژگی‌های یک شهروند خوب آشنایی او به قوانین و التزام او به رعایت موازین قانونی در یک جامعه متکثر پیشرو است، در این تحقیق سعی می‌شود تا براساس معیارهای مستخرج از اهداف آموزش ابتدایی، کیفیت، رویکرد و تأکید کتب درسی مدارس ابتدایی بر آموزش قانون‌گرایی بررسی گردد. بنابراین با توجه به مراتب بالا سوال اساسی در تحقیق مورد نظر این است که تحلیل محتوای کتب دوره ابتدایی از نظر توجه آن به آموزش قانون‌گرایی چگونه است؟

۱-۳ اهمیت و ضرورت موضوع

قانون‌گرایی موجب می‌شود که افراد بتوانند تعادل معقولی بین استدلال و عاطفه ایجاد و سعی کنند در گفتار و رفتار، تصمیم‌گیری و قضاوت، کمتر به عواطف و احساسات تکیه نمایند و برای استدلال هم جایگاهی در نظر بگیرند (سلطانی، ۱۳۷۸، ص ۶۳). قضیه قانون‌گرایی تا بدانجا مهم است که هر اداره و سازمان و نهاد خاصی خود نیز یک رشته قوانین را برای خود وضع نموده و اجرا و رعایت آن قوانین را برای پرسنل و ارباب رجوع خود الزامی می‌داند بدون شک امر قانون‌پذیری و نهادینه شدن آن در وجود انسان‌ها در اوان کودکی بسی بیشتر از زمان بزرگسالی در وجود انسان صورت می‌پذیرد. واضح است که کودکان رعایت قوانین را توسط اطرافیان خود به مثابه آموزش فرا می‌گیرند و از خانواده گرفته تا محیط بازی، همسالان، رسانه‌های دیداری و شنیداری و مراکز تعلیمی که در آنجا به صورت رسمی آموزش می‌بینند. بنا به اینکه مدرسه نهادی است اجتماعی که بچه‌ها اجتماعی شدن را هم به صورت هدف‌مند و هم بصورت ناخواسته و ناخودآگاه فرا می‌گیرند و چنین فرایندی به امر تعلیم و تربیت رسمی آنها توسط مدرسه و معلمین برمی‌گردد، نظام تعلیم و تربیت رسمی بخشی از توان و ظرفیت قانون‌گرایی و ترویج آن را در درون خود نهفته دارد. این بخش از رواج قانون‌گرایی شامل سه پارامتر است: ۱- میزان متونی که در

کتاب‌ها مربوط به قوانین نوشته و نانوشته است. ۲- اعتبار و اهمیت قانون‌پذیری و رعایت آن توسط معلم آموزش دهنده ۳- اهمیت دادن خود مدرسه و نهاد آموزش و پرورش به رعایت قوانین و قانون‌گرایی، مقدار و کیفیت اعتبار دادن به این مسأله در محیط مدارس.

از طرف دیگر انسانها برای ارضای نیازهای خود با دیگران روابط اجتماعی دارند و این روابط با وصف پیچیدگی دارای انتظام و قاعده‌مندی می‌باشد و در هر جامعه‌ای انسان‌ها الگوهای عینی مربوط به رفتار اجتماعی را از عناصر و اجزای فرهنگ خود دریافت می‌کنند که این الگوهای عینی را هنجار گویند و این هنجارها برای زندگی اجتماعی ضروری هستند (علمی، ۱۳۸۴، ص ۵۲). محیط مدرسه و کتاب‌های درسی تا حد زیادی می‌توانند این ارزشها را درونی کرده و نقش بسزایی در شکل‌گیری رفتار اجتماعی دانش‌آموزان داشته باشند و از جمله اجزای آشکار هنجارهای اجتماعی که در تعیین و کنترل رفتار اجتماعی افراد و گروه‌ها نقش دارد، قانون است. قانون قاعده‌ای حقوقی است که به وسیله دولت حمایت و تضمین می‌گردد (کاتوزیان، ۱۳۶۶، ص ۵۴۷).

در نظام آموزشی که هدف آن تربیت همه جانبه فرد برای زندگی بزرگسالی و نیل به اهداف مرتبط دیگر است، برنامه درسی متناسب با نیازها و شرایط فرد و جامعه از جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی یک عامل بسیار مهم است. در واقع از طریق برنامه‌های درسی قصد شده مسؤلیت حرفه‌ای معلمان و دانش‌آموزان در جهت نیل به اهداف یادگیری مشخص می‌گردد. از طریق متون درسی از قبل آماده شده است که رفتار دانش‌آموزان در فرایندهای یاددهی - یادگیری در راستای ایجاد تغییرات مطلوب به آن مورد توجه قرار می‌گیرد. با عنایت به تعدد اهداف آموزشی مورد نظر در نظام سیاسی، در برنامه درسی مدارس دروس مختلفی در ارتباط با اهداف مورد نظر طراحی و تدریس می‌گردند که از طریق تحلیل محتوای آن می‌توان میزان تناسب دروس و برنامه‌های درسی مورد نظر را با اهداف آموزشی آنها ملاحظه کرد. یکی از اهداف آموزشی در کشور ایران آموزش قانون‌گرایی است. جهت نیل به این هدف در برنامه درسی دانش‌آموزان ایرانی کتاب‌هایی نظیر تعلیمات اجتماعی تدریس می‌گردد. اطلاع از میزان توجه و تأکید این کتاب و سرفصل‌های مختلف آن در برنامه کاری معلمان می‌تواند به دست اندر کاران کمک کند که تصمیمات مناسبی را جهت اصلاح و بازبینی برای تغییرات لازم در متون درسی مورد نظر، ایجاد نماید.

۱-۴ اهداف تحقیق

الف: هدف کلی: تحلیل محتوای کتب دوره ابتدایی از نظر توجه آنها به آموزش قانون‌گرایی

ب: اهداف جزئی:

۱. شناسایی مقوله‌های مرتبط با قانون‌گرایی در کتب ابتدایی
۲. تعیین نقطه کانونی توجه به آموزش قانون‌گرایی در کتب ابتدایی

۱-۵ سوالات تحقیق:

۱. مقوله‌های مرتبط با قانون‌گرایی در کتب مربوطه کدامند؟
۲. نقطه کانونی آموزش قانون‌گرایی در کتب مربوطه کدامین مورد است؟

۱-۶ تعریف واژگان کلیدی

قانون‌گرایی یا پای بندی به قانون:

قانون‌گرایی عبارت است از سطح رعایت هنجارهای رسمی در برآورد انتظارات فردی و گروهی از طریق حق‌شناسی، انجام وظیفه، قانع بودن به حق خویش و عدم تعرض به مصالح گروهی و اجتماعی (صمدی، ۱۳۸۲). به بیان دیگر قانون‌گرایی عبارت است از ارزیابی فایده از رعایت قانون و حقوق دیگران (فیش باین، به نقل از رفیع پور، ۱۳۷۱، ص ۲۶) مانند: این احساس که رعایت قانون باعث احساس موفقیت می‌شود یا قانون در همه جا وجود دارد یا قانون به نفع همه مردم است.

کتاب درسی:

کتاب‌های درسی، محصولاتی‌اند که دارای کارکردهای عملی و نمادین بوده و شرایط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه تعیین‌کننده‌ی کارکردهای آنهاست (شارع پور، ۱۳۸۷، ص ۳۲۱).

قانون‌گریزی:

قانون‌گریزی مترادف با نظم‌گریزی است که عوارض آن قانع نبودن شخص به حقوق خود، تعرض به حقوق دیگران، عدم انجام تکالیف، گریز از مسئولیت و وصول به مقصود به هر طریق ممکن می‌باشد (رحمتی، ۱۳۸۰). قانون‌گریزی نادیده گرفتن قواعد رفتاری و هنجارها است که دارای ضمانت‌های

اجرایی رسمی می‌باشد. شیوع تکرار این رفتار، میزان قانون‌گریزی افراد را تعیین می‌کند (ماهرویی، ۱۳۸۱؛ مؤمنی، ۱۳۸۱؛ ابطحی، ۱۳۷۵ و قنبری، ۱۳۷۵).

فصل دوم

ادبیات و پیشینه تحقیق